

СУД І СУДОЧИНСТВО В УНР (1917-1918)

ЯКУНІНА Алла Олександрівна,
*к.і.н, доцент, доцент кафедри філософії
та історії України Дніпровського
державного технічного університету*

ДІДУХ Юрій Артемович,
*студент Дніпровського державного
технічного університету*

Лютнева революція 1917 р. поставила перед Центральною Радою питання про необхідність створення в Україні власної судової системи.

Делегати з'їзду українських юристів, що відбувся в червні 1917 р., зажадали негайно розпочати відновлення і творення українського права. Ідею створення власної судової системи було сформульовано Центральною Радою в Декларації її Генерального секретаріату від 27 червня 1917 р., де зазначалося: «Завданням Секретаріату в справах судових має бути підготовка судових інстанцій на Україні до тих форм і до того стану, в якому вони мають бути в автономній Україні». 7 листопада 1917 р. Центральна Рада проголосила III Універсал. На політичній арені сформувалася Українська Народна Республіка, яка скасувала смертну кару й гарантувала «свободу слова, друку, віри, зібрань, союзів, страйків, недоторканності особи і мешкання, право і можливість уживання місцевих мов в зносинах з усіма установами».

УЦР 2(15) грудня 1917 р. прийняла Закон «Про утворення Генерального суду». У ст. 1 цього закону зазначалося: Генеральний Суд складався з 3 департаментів: цивільного, карного і адміністративного та виконував усі функції, належні до того Сенату у справах судових і справах нагляду над судовими установами і особами судового відомства [1].

Також Генеральний Суд виконував свої функції на території всієї України і мав здійснювати нагляд за судовою діяльністю суддів УНР в межах, установлених законом. Члени Генерального суду мали звання генеральних суддів. Керівництво Генерального суду належало старшому за віком генеральному судді [2]. Згідно із Законом, на всій території України на Генеральний суд покладалися усі судові функції, що раніше належали Сенату у справах судових, нагляду над судовими установами й особами судового відомства. На думку дослідника В. Німченко, особливістю його спеціалізації було надання йому права розглядати справи, пов'язані зі скоєнням злочинів не тільки цивільними, а й військовими особами, тобто спеціальними суб'єктами судочинства, що й вилилося у тимчасовому здійсненні правосуддя у сфері діяльності Головного Військового Суду. Особливі суди передбачалось у майбутньому скасувати.

Центральна Рада обирала п'ятнадцять суддів за поданням Генерального секретаріату (згідно зі штатним розписом, затвердженим постановою Центральної Ради від 24 березня 1918 р., Генеральний суд діяв у кількості 18 генеральних суддів) [4]. Їх

повноваження до затвердження Генерального Суду на підставі Конституції визначались дореволюційним російським законодавством, зокрема «Учреждением судебных установлений»; цим же законодавством керувались суди першої інстанції. Після формування персонального складу, Генеральний Суд мав розробити регламент і подати його через Секретарство судових справ, що мало значний вплив на діяльність Генерального Суду, на затвердження УЦР [3].

При Генеральному суді створювалась прокуратура (прокураторія). Законом Ради Міністрів Української Держави від 2 червня 1918 року, повноваження Генерального суду були продовжені до утворення Державного Сенату (8 липня 1918 року). До складу сенату входили три генеральних судді - адміністративний, карний, цивільний [2].

Прокураторію Генерального Суду, а поза тим її регламент, затверджувало Секретарство судових справ, яке також надавало одному з прокурорів звання старшого і доручало йому провід прокуратури. На початку січня 1918 р. УЦР ухвалила закон «Про упорядкування прокураторського нагляду на Україні».

Законом від 30 грудня 1917 р. УЦР визнала неправомочність Київської, Харківської і Новочеркаської судових палат і ухвалила закон «Про заведення апеляційних судів», за яким їх повноваження і внутрішня організація майже не відрізнялись від попередніх судових палат [3].

Закон «Про умови обсадження і порядок обрання суддів Генерального і апеляційних судів» від 23 грудня 1917 р. обумовив обрання всіх суддів УЦР більшістю в 3/5 голосів.

Починаючи з лютого - березня 1918 р. політична і військова ситуація складається не на користь Центральної Ради, і виникає нагальна потреба в організації військово-революційних та військових судів. Право створення військово-революційних судів надавалося головним губернським комендантам (посади запроваджено 14 лютого 1918 р.). Згідно з «Інструкцією військовому революційному судові» (5 березня 1918 р.), їх підсудність поширювалася на усіх військових та цивільних громадян УНР у випадках вчинення ними таких злочинів, як: убивство, підпал, згвалтування, грабіж та розбій [4].

18 квітня 1918 р. Генеральне писарство подало на розгляд УЦР законопроект про надання Генеральному Суду також функцій Головного Військового Суду щодо справ, вирішуваних на території України. Але внаслідок зміни політичної ситуації він так і не був розглянутий [4].

Список використаних джерел:

1. Судові установи в період діяльності Української Народної Республіки/11.1917 – 01.1920 /[Електронний ресурс]. – Офіційний веб-портал «Судова влада України». - Режим доступу: <http://vla.court.gov.ua/sud0390/100/40/>
2. Довідник з історії України. Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Судова система УНР: структура, нормативні акти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/igroupteamsite/istoria-derzavi-ta-prava-ukraieni/sudova-sistema-unr-struktura-normativni-akti>
4. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: навчальний посібник / І.Я. Терлюк. - К.: Атіка, 2011. - 944 с.

